



## Complexnummer: 530133

Smallepad 5  
3811 MG Amersfoort  
Postbus 1600  
3800 BP Amersfoort  
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56  
E info@cultureelerfgoed.nl

### Complexnaam

De Paauw

Aantal complexonderdelen	Monumentnummers van complexonderdelen
15	530134, 530135, 530136, 530137, 530138, 530139, 530140, 530141, 530142, 530143, 530144, 530145, 530146, 531223, 531224

Woonplaats	Gemeente	Provincie
Wassenaar	Wassenaar	Zuid-Holland

### Locatie van het hoofdobject

Raadhuislaan 22, 2242 CP te Wassenaar

### Complexomschrijving

#### COMPLEX HISTORISCHE BUITENPLAATS DE PAAUW

De HISTORISCHE BUITENPLAATS De Paauw bestaat uit een HOOFDGEBOUW (1), de HISTORISCHE TUIN- en PARKAANLEG (2), PERGOLA (3), TUINMUUR (4), TUINORNAMENTEN in toegangslaan naar Prinsessetuin (5), BEELD, TEMPEL, TUINORNAMENTEN en KEERMUUR MET TRAPPEN in Prinsessetuin (6), TUINORNAMENT en VIER VAZEN (7), PRIEEL met VERANDA (8), DIENSTWONING met PERGOLA en TOEGANGSHEK (9), SOKKEL met BEELD van MERCURIUS (10), KOEPEL ANNEX DIENSTWONING (11), GRENSPAAL (12), TWEE BRUGGEN (13), SCHUUR (14), BRUG (15). De geschiedenis van de buitenplaats gaat terug tot de eerste helft van de 16de eeuw toen Mr. Cornelis Arentz. van der Dussen, raad, schepen en later secretaris van de stad Delft 'het Huys te Pau' liet bouwen. In de 17de eeuw wisselde het goed diverse malen van eigenaar. Op 2 juli 1738 kwam 'Seekere Hofstede of buitenhuijs genaamt het huijs te Paauw, met dezelfs stallinge, coetshuijs, orangerie, moestuinen, boomgaarden, bossen en de plantagien' in het bezit van de Amsterdamse koopman Isaac Clifford. Bij het huis behoorde ook een boerderij met schuur en hooibergen aan de NW-zijde van het huis. De ligging van de boerderij is in het veld aan de hand van de aanwezige beplanting herkenbaar. De kaart van het Hooge Heemraedschap van Rhyndland van Melchior Bolstra uit 1746 toont een vrij omvangrijke geometrische aanleg rondom het huis. In 1747 verkocht Isaac Clifford het fraaie buiten aan Adamus van Halfwassenaer, Heer van Stad aan 't Haringvliet. Die het op zijn beurt op 30 juli 1770 verkocht aan Mr. Adriaan Pieter Twent. In 1783 kocht Twent ook het tegenoverliggende landgoed en kasteel Raaphorst. De familie Twent, in wiens bezit het tot 1838 zou blijven, zou een belangrijke stempel op de ontwikkeling van de buitenplaats drukken.

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



Twent vervulde diverse belangrijke functies, eerst als burgemeester in Gouda en vanaf ca. 1808 als directeur-generaal van de Waterstaat en tenslotte als Minister van Binnenlandse Zaken, kamerheer van koning Lodewijk Napoleon en comte de l'empire. Na verheffing in de adelstand noemde hij zich voortaan Mr. A.P. Twent van Raaphorst, Graaf van Roosenburg. Omstreeks 1800 liet Twent het bestaande huis De Paauw ingrijpend wijzigen tot een nieuw landhuis. Van dit huis zijn geen afbeeldingen bekend. In dezelfde periode is de koepel annex dienstwoning (onderdeel 11) in meer noordelijke richting aan de Rijksstraatweg gebouwd. Het huis lag binnen een formele grachtstructuur waarbinnen aan weerszijden van het huis de rechthoekige nutstuinen zich bevonden. De situering van de huidige nutstuin herinnert nog aan deze periode. De grachtstructuur maakte onderdeel uit van een aanleg van vaarsloten, waaraan ook een schuithuis was gesitueerd (zie Kadastraal Minuutplan uit 1822, perceel nr. 369). Twent hield zich, als geïnteresseerd botanicus, intensief met de beplanting bezig. Een andere verdienste van Twent is dat onder zijn leiding de Rijksstraatweg werd bestraat. Omstreeks 1800 kwam de eerste landschappelijke aanleg op De Paauw en Raaphorst tot stand, die wordt toegeschreven aan J.D. Zocher sr. Een indruk van deze aanleg biedt het Kadastraal Minuutplan uit 1822 en de kaart van Noorda uit 1839. De thans nog aanwezige grote waterpartij in landschapsstijl werd aangelegd en lijkt dan tot ongeveer de moestuin te zijn uitgegraven. In deze lob lag een boerderij. Aan de noordzijde in het dan nog niet uitgegraven deel van de vijver bevond zich volgens de kaart in het veld een veel kleinere vijverpartij met vier eilandjes. Laatstgenoemde kleinere vijver kan aan Zocher sr. worden toegeschreven, maar werd door latere aanpassingen in het plan van Zocher jr deels vergraven en toegevoegd aan de grote vijverpartij. De voorzijde van het huis, tussen huis en Rijksstraatweg, was tot in 1839 nog grotendeels bebost (zie kaart Noorda, 1839). Dit deel aan de voorzijde werd doorsneden door slingerpaden, waaronder een in curven verlopende oprijlaan van de Rijksstraatweg naar het huis. Ondanks het feit dat De Paauw en Raaphorst in één hand waren, was er in deze tijd nauwelijks sprake van een visuele verbinding tussen deze twee delen van het bezit, die door de huidige Rijksstraatweg van elkaar werden gescheiden. Op de Topografische Militaire Kaart (TMK) van 1854 is wel een functionele verbinding, in de vorm van een rechte oversteekplaats ter hoogte van Rijksstraatweg nr. 519 te zien. De veranderingen in het park voor 1822 werden na 1816, na de dood van Twent, waarschijnlijk door diens neef en erfgenaam Abraham Jacob Twent van Cortenbosch voortgezet. Deze verkocht het goed in 1838 (De Paauw en Raaphorst) aan Prins Frederik der Nederlanden (1797-1881), de tweede zoon van Koning Willem I, die in hetzelfde jaar Raaphorst verwierf. Prins Frederik verwierf tussen 1838 en 1854 een groot aantal aangrenzende buitenplaatsen, zoals Groot Haesebroek, Eikenhorst, Ter Horst en Backershagen. Opgegroeid aan het Pruisische hof en getrouwd met een Pruisische prinses trok Prins Frederik Duitse architecten aan, zoals architect H.H.A. Wentzel en landschapsarchitect C.E.A. Petzold. Met deze laatste had Frederik kennisgemaakt bij de verwerving van Muskau, een buitenplaats in het oosten van Duitsland. Wentzel was van 1851 tot 1872 als architect in dienst van Prins Frederik; Petzold tot in 1881 tot het overlijden van de Prins. Onder leiding van Prins Frederik ondergingen de buitenplaatsen grote veranderingen. Omstreeks 1840 kreeg (tuin)architect Jan David Zocher jr. de opdracht tot verbouwing van het huis in neoclassicistische trant. Het bestaande huis werd opgehoogd met een attiekzône onder een flauw hellend zadeldak en op de hoeken verhoogd. Aan de voorzijde kwamen twee lagere zijvleugels met halfronde erkers en een bordes met luifel. De achtergevel kreeg in het midden een halfronde erker van één bouwlaag. Ook ontwierp waarschijnlijk Zocher omstreeks 1840 de dienstwoning en het toegangshek aan de zuidoostzijde aan de straatweg (onderdeel 9). Deze onderdelen werden vermoedelijk omstreeks 1853 door de Duitse architect Wentzel aangepast. Op de kaart met de landerijen van Z.K.H. Prins Frederik van J. Kros uit 1854 is goed te zien dat aan de voorzijde van het huis de huidige open parkweide met aan weerszijden golvende parkbosranden is aangelegd. Dit is zeer waarschijnlijk een ontwerp van Zocher jr., die eveneens aan de aanleg van Raaphorst werkte. Uit deze tijd dateert de huidige oprijlaan, die nog van de oorspronkelijke klinkerbestrating van gele IJsselsteentjes is voorzien en die verloopt over het deel van het park, dat thans onder de Pauwhof valt (zie hierna). De huidige (thans enigszins verschaalde) aanleg met boomgroepen en doorzicht naar Raaphorst is verder uitgewerkt door de Duitse landschapsarchitect Petzold, die de aanleg van Zocher bewerkte. Volgens zijn ontwerp werd in het noordoostelijk deel van het park, genaamd Den Nieuwen Deijl, in aansluiting op de al bestaande vijverpartij in landschapsstijl, de oorspronkelijke waterallee naar

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



het huis De Paauw, die aan de NO-zijde van het park in twee haakse hoeken van de Zijlwetering aftakte, tot een nieuwe ruime vijverpartij vergraven. Het is niet duidelijk of deze vergraving toen geheel of gedeeltelijk heeft plaatsgevonden. Het landschapsontwerp van Petzold voor de Paauw maakte deel uit van een veel groter ontwerp uit 1854 voor een grotere landschappelijke eenheid tussen de buitenplaatsen De Paauw, Raaphorst, Eikenhorst, Backershagen en Groot Haesebroek (zie voor het ontwerp de Kaart der Landerijen van Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden door Petzold uit 1854). Dit ontwerp met een Umfahrungsweg die de buitenplaatsen met elkaar verbond en de verschillende parken tot één parklandschap omvormde, werd in de jaren 1854-1858 (groten)deels uitgevoerd. Omstreeks 1853 werd naar ontwerp van de Duitse architect Wentzel het huis De Paauw wederom verbouwd. Aan de noordzijde van het huis werd de vleugel met colonnade, spiegelzaal en balzaal, de tegenwoordige raadzaal, in Duitse Neoclassicistische trant gebouwd. In 1879 is deze vleugel nog verder in noordelijke richting uitgebreid, maar in 1918 gedeeltelijk weer afgebroken. Ten zuiden van het huis werd door Petzold in 1851 in een al bestaande rechthoekige groene ruimte een formele bloementuin aangelegd, de zogenaamde 'Prinsessetuin', waaraan Wentzel een inrichting van een stibadium toevoegde in op Pompeijaanse voorbeelden geïnspireerde Neoclassicistische stijl. Na de dood van Prins Frederik in 1881 kwamen zijn bezittingen aan zijn jongste dochter prinses Marie von Wied die in 1910 overleed. Vervolgens kwam De Paauw in handen van de bouwmaatschappij van J.T. Wouters, die van plan was het landhuis te vervangen door een ruim opgezette villawijk. De directeur van de maatschappij Johannes Thomas Wouters, die tot in 1913 in het huis woonde, voerde deze plannen slechts ten dele uit aan de noordoostzijde van de buitenplaats. In dit noordoostelijk deel van het park, genaamd Den Nieuwen Deijl, werd in aansluiting op de al bestaande vijverpartij in landschapsstijl de oorspronkelijke waterallee naar het huis De Paauw, die aan de NO-zijde van het park in twee haakse hoeken van de Zijlwetering aftakte, tot een nieuwe ruime vijverpartij vergraven, (zo deze vergraving niet al deels was uitgevoerd onder leiding van Petzold). Hierlangs werd het villapark ontworpen. Het koetshuis, oorspronkelijk behorende bij De Paauw, is binnen de villabebouwing komen te liggen. In het park werden ook verschillende grote villa's gebouwd (onder meer Pauwhof in 1912 en Villa Ruys in 1914). Het huis De Paauw met het nog resterende parkdeel werd verkocht aan de familie Kessler, die in 1913 de buitenplaats betrok. De Pauwhof ligt naast de dienstwoning van De Paauw Rijksweg 422 (onderdeel 9), op de hoek van de Paauwlaan en de Rijksweg. De landschappelijk aangelegde tuin van de Pauwhof is het zuidoostelijke deel van de buitenplaats De Paauw. In 1912 werden het huis De Pauwhof (monumentnummer 524479), de garage (monumentnummer 524480) en het prieel (monumentnummer 524481) door de architect Jos Th. J. Cuypers (1861-1949) gebouwd in traditionalistische trant, geïnspireerd op de Hollandse 17de-eeuwse classicistische bouwkunst en de Engelse landhuisstijl. Opdrachtgever was de Leidse stadsarchivaris J.C. van Overvoorde. De met ijsselsteentjes bestrate oprijlaan, oorspronkelijk leidend naar De Paauw, leidt sinds 1912 vanaf het toegangshek (onderdeel 9), over een gemetselde brug (beschermd bij het complex De Pauwhof met monumentnummer 524482) met een flauwe bocht in noordelijke richting naar het huis en de garage. Voor het huis bevindt zich een ruim gazon met aan weerszijden bloemborders, dat overgaat in de oorspronkelijke beplanting van het landschappelijke bos van de Paauw met voornamelijk loofbomen als eiken en beuken. Op het terrein bij de Pauwhof bevinden zich verschillende tuinornamenten afkomstig van de Paauw (beschermd bij complex De Pauwhof met monumentnummer 525977). Sinds 1924 is het huis De Paauw als raadhuis van gemeente Wassenaar in gebruik. Naar aanleiding van deze aankoop van het huis ontving de gemeente van de heer Chabot in 1925 een marmeren paardendrinkbak met twee leeuwen, die ooit een geschenk van de Tsaar van Rusland Alexander II aan Prins Frederik is geweest. Dit ensemble staat vanouds aan de voorzijde van het huis opgesteld. In 1949 was de gemeente in de gelegenheid een groot deel van het park te kopen, inclusief de Prinsessetuin, die na de oorlog in een vervallen staat verkeerde. In 1951 werd de tuin opgeknapt naar plannen van de landschapsarchitect ir. J. Otto, die echter vanwege de hoge kosten slechts gedeeltelijk werden gerealiseerd. Sindsdien kent de tuin zijn huidige sobere en strakke indeling. Het in omstreeks 1840 ontworpen koetshuis wordt door de huidige situering in een villawijk en door de verbouwing aan het einde van de 20ste eeuw tot appartementencomplex als niet meer beschermenswaardig beschouwd.

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Waardering

Het COMPLEX DE HISTORISCHE BUITENPLAATS DE PAAUW is in cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig opzicht van algemeen belang:

- vanwege de oorspronkelijke functie als buitenhuis van prins Frederik en Pieter Twent
- als gaaf en representatief voorbeeld van een parkaanleg in rijpe landschapsstijl met pompeiaanse bloementuin (genaamd Prinsesstuin) waarvan de gefaseerde aanleg duidelijk herkenbaar is
- als gave en representatieve voorbeelden van het Neoclassicisme uit het midden van de 19de eeuw en exemplarisch voor het bouwkundige en tuinarchitectonische oeuvre van de architecten J.D. Zocher sr., J.D. Zocher jr., C.E.A. Petzold en H.H.A. Wentzel
- vanwege de gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van de verschillende complexonderdelen, met name van het landhuis - vanwege de bijzondere functionele, stilistische en ruimtelijke samenhang van de verschillende onderdelen van de buitenplaats
- vanwege de beeldbepalende situering langs de Rijksstraatweg in Wassenaar en de duidelijk herkenbare samenhang met het tegenovergelegen landgoed De Horsten
- als onderdeel van de landgoederenstrook van Wassenaar aan weerszijden van de Rijksstraatweg.

---

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 530134

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	07 juni 2010
Kadaster deel/nr	82895/121

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*				
Wassenaar		Wassenaar		Zuid-Holland				
Straat*		Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Raadhuislaan		22			2242 CP	Wassenaar		
Raadhuislaan		22 A	A		2242 CP	Wassenaar		
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*		Appartement aanduiding		Grondperceel	
Wassenaar		F					4893	

### Omschrijving\*\*

#### onderdeel 1

HOOFDGEBOUW, behorend tot de historische buitenplaats De Paauw, dat in oorsprong uit omstreeks de 17de eeuw dateert, maar in 1840 (J.D. Zocher jr.) en omstreeks 1853 (H.H.A. Wentzel) in neoclassicistische trant is verbouwd. De verbouwing werd in 1858 afgerond (gevelsteen voorzijde). Het hoofdgebouw bestaat uit een symmetrisch hoofdvolume met hoekpaviljoens en aan de noordoostzijde een (later aangebouwde) vleugel met colonnade. Het pand telt boven een souterrain twee bouwlagen en een mezzanino. De zeer flauw hellende daken worden grotendeels aan het oog onttrokken door de attieken. De gepleisterde gevels zijn wit gesausd en voorzien van een grijs geschilderde hoge plint. In de iets verdiept liggende vensterassen overwegend zesruitsvensters, deels uitgevoerd als schuifraam (oudste gedeelte) en deels als stolpramen onder tweeruits bovenlicht. De vensters in het middendeel zijn afgehangen met grijs geschilderde persiennes. De persiennes op de begane grond hebben nog beweegbare horizontale latten. De voorgevel (zuidoost) van het symmetrische hoofdvolume heeft een middendeel van zeven traveeën met een hoge attiek tussen twee lagere hoekpaviljoens met halfronde erkers en vierruits verdiepingsvensters. Voor de middelste drie traveeën bevindt zich een bordes met aan weerszijden trappen onder een luifel op slanke gietijzeren kolommetjes. De dubbele glasdeur onder bovenlicht tussen pilasters in de middelste vensteras vormt de hoofdentree. De verdiepingslaag wordt afgesloten door een geprofileerde cordonlijst op dezelfde hoogte als de kroonlijsten langs de dakranden van de hoekpaviljoens. De mezzanino telt zeven kleine tweeruits vensters. In de attiekzone vijf ronde beeldnissen met zinken beelden van pauwen en face en en profil op natuurstenen kraagstenen. Boven de kroonlijst zit een attiek en boven de drie middelste vensterassen een balustrade. In de halfronde erkers van de hoekpaviljoens bevinden zich grote gebogen zesruits vensters met gebogen binnenluiken tussen grijs geschilderde pilasters. De erkerdaken worden afgesloten door een zinken sierlijst met palmetten en acroteria. De noordoostvleugel bestaat aan de voorzijde uit een terugliggend

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



gedeelte met voor de bel-etage een bordes en colonnade en een bouwdeel van drie traveeën. De colonnade bestaat uit vier gecanneleerde zuilen van de Ionische orde op natuurstenen basementen onder een hoofdgestel. Boven de colonnade wordt attiek benadrukt door vier zinken klassieke beelden van vrouwenfiguren. Onder de colonnade een grote dubbele glasdeur tussen twee grote vierruits vensters. Tegen de achtergevel (noordwest) van het hoofdvolume, die een vergelijkbare indeling als de voorgevel vertoont, een grote centrale halfronde erkerpartij over twee bouwlagen. De erker wordt bekroond door een zinken sierlijst met palmetten en acroteria als de erkers aan de voorgevel. In de erker grote openslaande vensters met bovenlicht, op de verdieping met gietijzeren Frans balkon. Tussen de vensters grijs geschilderde pilasters. Boven de erkerpartij ligt de gevel iets terug en wordt afgedekt door een flauw hellend lessenaardak met gesmoorde Hollandse pannen. Aan weerszijden van het pannendak attiekzones voorzien van als vakwerk uitgevoerd pleisterwerk. De achtergevels van de hoekpaviljoens tellen elk twee vensterassen. De achtergevel van de aangebouwde vleugel heeft op de begane grond vijf dubbel glasdeuren onder bovenlicht van de achtergelegen balzaal, voor het overige is de gevel blind. In de noordoostgevel een dienstingang met paneeldeur in een omlijsting met pilasters en fronton. De zuidwestgevel telt zes vensterassen met vensters en een dubbele paneeldeur. NB. Ca. 1953 muzenzaal met daarboven het archief in stijl er aan toegevoegd (ter plaatse van een oorspronkelijk langgerekte colonnade met gastenvleugel van prinses Marie).

Interieur Van het door de architect Wentzel ontworpen interieur zijn onder meer de trappenhuizen, diverse vertrekken in Empirestijl met schouwen in verschillende kleuren en afwerkingen bewaard gebleven. In de zuidelijke vleugel zijn ook onderdelen uit de periode Zocher bewaard gebleven, zoals enkele stucplafonds. Souterrain: Grotendeels overspannen door troggewelven met houten balken. Plavuizen vloer (herinnerend aan de 17de-eeuwse kern). Souterrainvensters in natuurstenen kozijn aan de voorzijde (18de-, mogelijk 17de-eeuws). Originele indeling. In de centrale hal bij de trap glasdeuren met roedenverdeling en decoratief snijwerk. In de keuken de oorspronkelijke schouw, twee gemetselde waterfornuizen, kookketels en een natuurstenen gootsteen. Verder dienstvertrekken met oorspronkelijke toiletten. Tegelwerk. De gehoute eiken steektrap naar de bel etage heeft een eenvoudige balustrade van gietijzeren spijlen Bel etage: In de spiegelzaal een marmeren vloer met ingelegde rand met stermotief dat terugkomt in het plafond, boven de dubbele spiegel- en paneeldeuren gepleisterde medaillons met allegorische figuren in reliëf. Eenvoudig stucplafond met lijstwerk. In de huidige trouwzaal (eetkamer) stucplafond en marmeren schouw met spiegel; bovendeurstukken. De schouw vertoont een vergelijkbare decoratieve afwerking als de schouw in de Frederikszaal. De huidige raadzaal (balzaal) heeft een zeer rijk gedecoreerd hoog spiegelgewelf en een omgaand gepleisterd reliëffries met putti. Boven de deuren friezen met stucreliëfs en een sierlijst zoals aan het exterieur boven de erkers. Rechthoekige vakken met behang in eenvoudige gepleisterde profiellijsten. In het plafond een stermotief als in spiegelzaal. In de tuinkamer aan de achterzijde van het gebouw op de begane grond vrijstaande zinken kolommen en tegen de zijwanden twee met marmer beklede haardpartijen en spiegels. Vergelijkbare haardpartijen in de erker op de verdieping. Wanden afgewerkt met imitatie marmerwerk in stucco lustro, deels in 2004 hersteld in nissen in de hal. Pieter Twentzaal met marmeren schouw, parketvloer en houten plafond met een schildering, waarin centraal een mythologische voorstelling (afkomstig van Nieuw Rijksdorp) (midden negentiende eeuw). Frederikzaal; stucwerk plafond en bovendeurstukken in reliëf met mythologische voorstellingen (midden negentiende eeuw). Hoofdtrappenhuis met zinken balustrade, waarin palmetmotieven zijn verwerkt; lichtkoepel met roedenverdeling, daklantaarn en stucplafond met eierlijst. De traptreden zijn gehout in een eikenimitatie; gesneden wangstukken. In het zuidwestelijke hoekpaviljoen bevindt zich de burgemeesterskamer met eenvoudig stucplafond en marmeren schouw. Hier bevindt zich ook de diensttrap in zelfde stijl als het hoofdtrappenhuis; in de gang een lichtkoepel Op de verdieping en de zolder zijn de vertrekken grotendeels gemoderniseerd, met uitzondering van enkele stucplafonds (onder andere uit de periode Zocher); de indeling is grotendeels gehandhaafd. Mezzanino met de oorspronkelijke kap (midden negentiende eeuw) en ruimtestructuur.

## Waardering

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



Het HOOFDGEBOUW De Paauw is in cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig opzicht van algemeen belang:

- als hoofdonderdeel van de historische buitenplaats De Paauw;
- als gaaf en representatief voorbeeld van het Neoclassicisme en de Empire uit het midden van de 19de eeuw met bouwkundige onderdelen die exemplarisch zijn voor het oeuvre van de architecten J.D. Zocher jr. en met name voor H.H.A. Wentzel;
- de hoge mate van gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van zowel ex- als interieur;
- de bijzondere functionele, stilistische en ruimtelijke samenhang met de overige complexonderdelen van de buitenplaats;
- vanwege de situering als hart van een uitgestrekte parkaanleg gecreëerd door landschapsarchitecten Zocher jr. en Petzold;
- de beeldbepalende situering langs de Rijksstraatweg in Wassenaar en de duidelijk herkenbare samenhang met het tegenovergelegen landgoed De Horsten;
- als onderdeel van de landgoederenstrook van Wassenaar aan weerszijden van de Rijksstraatweg.

*Hoofdcategorie*

Kastelen, landhuizen en parken

*Subcategorie*

Kasteel, buitenplaats

*Functie*

Landhuis

---

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 530135

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82895/132

Woonplaats\* Wassenaar  
Gemeente\* Wassenaar  
Provincie\* Zuid-Holland

Locatiennaam BY Raadhuislaan 22, Wassenaar  
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Wassenaar	F			10020
Wassenaar	F			10183
Wassenaar	F			10455
Wassenaar	F			10457
Wassenaar	F			10728
Wassenaar	F			10757
Wassenaar	F			10761
Wassenaar	F			10826
Wassenaar	F			11276
Wassenaar	F			11277
Wassenaar	F			7142
Wassenaar	F			9222
Wassenaar	F			9551
Wassenaar	F			11203
Wassenaar	F			11204
Wassenaar	F			11334
Wassenaar	F			11335
Wassenaar	F			11285
Wassenaar	F			11386
Wassenaar	F			9243
Wassenaar	F			10837
Wassenaar	F			586

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument





<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wassenaar	F			10825
Wassenaar	F			9535
Wassenaar	F			5379
Wassenaar	F			10758
Wassenaar	F			10911
Wassenaar	F			9540
Wassenaar	F			4893
Wassenaar	F			7143
Wassenaar	F			11254
Wassenaar	F			11023
Wassenaar	F			9542
Wassenaar	F			9543
Wassenaar	F			10019
Wassenaar	F			9544

#### *Omschrijving\*\**

##### onderdeel 2

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG behorend bij de historische buitenplaats De Paauw. De oudste situatie van de aanleg is te zien op kaarten uit 1647 en 1746 waarop een stelsel van waterlopen en rechthoekige tuinen zichtbaar is. De overdrachtsakte uit 1738 noemt het huis met 'stallinge, coetshuys, orangerie, moestuinen, boomgaarden, bossen ende plantagiën'. Het huis stond binnen een carré van bomen. Enkele linden om het huis dateren nog uit deze periode. De huidige 19de-eeuwse parkaanleg wordt gekarakteriseerd door de open parkweide voor het huis, de in een ruime curve verlopende met gele IJsselklinkers bestrate toegangslaan (sinds 1912 over Pauwhof), de slingerende vijverpartij achter het huis en het parkbos. Een deel van de formele structuur van het park bleef bij de verlandschappelijking bewaard, in de vorm van een aantal waterlopen (westzijde) en vaarsloot (oostzijde) en de beuken ten zuiden van het hoofdgebouw. Bijzondere elementen in het park worden gevormd door de ommuurde moestuin, de Prinsessetuin en de tuinornamenten. De tuinarchitecten J.D. Zocher sr. en jr., C.E.A. Petzold en de architect H.H.A. Wentzel zijn betrokken geweest bij het parkontwerp en de stoffering met tuinornamenten, bruggen en dienstwoningen. De tuinarchitect J. Otto was betrokken bij de renovatie van de Prinsessetuin in 1951.

Parkweide en toegangslaan Een indruk van deze aanleg biedt het Kadastraal Minuutplan uit 1822 en de kaart van Noorda uit 1839. De thans nog aanwezige grote waterpartij in landschapstijl werd aangelegd en lijkt dan tot ongeveer ter hoogte van de moestuin te zijn uitgegraven. In deze lob lag een boerderij. Aan de noordzijde in het dan nog niet uitgegraven deel van de vijver bevond zich volgens de kaart in het veld een veel kleinere vijverpartij met vier eilandjes. Laatstgenoemde kleinere vijver kan aan Zocher sr. worden toegeschreven en werd door latere aanpassingen in het plan van Zocher jr. deels vergraven en toegevoegd aan de grote vijverpartij. Het park dateert in zijn huidige aanzien van voor 1822 (Kadastraal Minuutplan). Omstreeks 1800 kwam de eerste landschappelijke

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



aanleg op De Paauw en Raaphorst tot stand, die wordt toegeschreven aan J.D. Zocher sr. De voorzijde van het huis, tussen huis en Rijksstraatweg, was tot in 1839 nog grotendeels bebost (zie kaart Noorda, 1839). Dit deel aan de voorzijde werd doorsneden door slingerpaden (Kadastraal Minuutplan), waaronder een in curven verlopende oprijlaan van de Rijksstraatweg naar het huis. Op de kaart met de landerijen van Z.K.H. Prins Frederik van J. Kros uit 1854 is goed te zien dat aan de voorzijde van het huis de huidige open parkweide met aan weerszijden golvende parkbosranden is aangelegd. Dit is zeer waarschijnlijk naar ontwerp van Zocher jr., die eveneens aan de aanleg van Raaphorst werkte. Hierdoor kwam een sterke visuele verbinding tot stand tussen De Paauw en de aan de overzijde van de Rijksstraatweg gelegen buitenplaats Raaphorst. Raaphorst behoorde ook tot de bezittingen van Prins Frederik. Uit deze tijd dateert de huidige oprijlaan, die deels nog van de oorspronkelijke klinkerbestrating van gele IJsselsteentjes is voorzien en die verloopt over het deel van het park dat thans onder de Pauwhof valt. De laan wordt gemarkeerd door een dienstwoning met toegangshek en een brug. De invulling van de parkweide met een golvende beplanting begeleid door rododendrons en ingericht met boomgroepen (eiken en beuken) en solitairen (in verschillende kleuren onder meer rode beuk) bood een afwisselend doorzicht in het park van Raaphorst. In 1854 borduurde landschapsarchitect Petzold verder door op deze inrichting (thans verschaald, maar wel herkenbaar). Petzold verlengde ook de in een ruime curve verlopende noordelijke toegangslaan, waarvan het begin aan de Rijksstraatweg door de Koepel annex Dienstwoning (onderdeel 11) wordt gemarkeerd (de laan ligt thans in een villawijk). Deze laan met klinkerverharding maakt deel uit van een door Petzold vormgegeven wandeling, de zogenoemde Umfahrungsweg, over de bezittingen van Prins Frederik te weten de vijf buitenplaatsen De Paauw, Raaphorst, Ter Horst, Eikenhorst, Backershagen en Groot Haesebroek (zie kaart Kros 1854).

Vijverpartij en parkbos Achter het huis ligt een brede, ruim slingerende vijverpartij gestoffeerd met enkele beeldbepalende solitaire bomen en verder omringd door het parkbos. Direct achter het huis staat een oude plataan als markant element en op de overgang naar het achterliggende parkbos. Door het park lopen enkele slingerende paden, deels met een laanbeplanting. De vijverpartij is in oorsprong tot stand gekomen bij de eerste verlandschappelijking van de aanleg omstreeks 1800, die wordt toegeschreven aan J.D. Zocher sr. Deze eerste aanzet van een landschappelijke vijver lijkt dan tot ongeveer ter hoogte van de moestuin te zijn uitgegraven (Kadastrale Minuut 1822). Aan de noordzijde in het dan nog niet uitgegraven deel van de vijver bevindt zich volgens de kaart in het veld een veel kleinere vijverpartij met 4 eilandjes. Dit verdween door de uitvoering van een veel grotere vijverpartij naar ontwerp van Zocher jr. Vanaf de achterzijde van het huis loopt een zichtas over de vijverpartij richting de toren van de St. Williborduskerk. Ook is er een uitsparing gestoffeerd met taxus met zicht op het beeld op sokkel (zie onderdeel 10). Na 1913 werd het noordoostelijke deel van het park (Vicaryland), genaamd Den Nieuwen Deijl, van de buitenplaats afgesplitst voor de ontwikkeling van een villapark. In dit noordoostelijk deel van het park werd in aansluiting op de al bestaande vijverpartij in landschapsstijl de oorspronkelijke waterallee naar het huis De Paauw, die aan de NO-zijde van het park in twee haakse hoeken van de Zijlwetering aftakte, tot een nieuwe ruime vijverpartij vergraven als nieuwe arm van de al aanwezige vijverpartij ten noordwesten van het huis, zo deze vergraving niet al deels was uitgevoerd onder leiding van Petzold. Alleen een smalle parkrand met eiken aan de Rijksstraatweg met een in flauwe curven verlopende waterpartij bleef bij de realisatie van het villapark in dit noordoostelijke deel bewaard.

Prinsesstetuin en kwekerij Aan weerszijden van het hoofdgebouw liggen twee min of meer rechthoekige ruimten die op oude kaarten al te zien zijn. In de bestaande rechthoekige ruimte in het bosgedeelte ten zuidwesten van het huis werd in 1851 door architect H.H.A. Wentzel een op de antieke oudheid geïnspireerde bloementuin, de zogenaamde Prinsesstetuin, aangelegd. Wentzel liet zich hiertoe inspireren op Duitse voorbeelden van Schinkel en Persius uit Berlijn en Potsdam. In de tussenzone -tussen huis en tuin- is een regelmatige aanplant van beukenbomen. Een korte beukenlaan met witte vazen en zitbanken voerde oorspronkelijk van het huis naar de besloten, iets verdiepte tuin. In en rondom de tuin stonden een pergola, stibadium, koepels, zitbanken en kariatiden naar ontwerp

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



van de Duitse architect H.H.A. Wentzel (1820-1889), gebouwd in op Pompeiaanse voorbeelden geïnspireerde neoclassicistische trant. Het stibadium werd in 1928 ten geschenke gegeven aan de toen vertrekkende burgemeester Jhr. Storm van 's-Gravesande en staat nu nog op de buitenplaats Het Laar in Ommen (monumentnummer 513545). In 1951 werd de tuin opgeknapt naar plannen van de landschapsarchitect ir. J. Otto, die echter vanwege de hoge uitvoeringskosten slechts gedeeltelijk werden gerealiseerd. Sindsdien kent de tuin zijn huidige sobere strakke invulling en indeling. De tuin is thans als rozentuin ingericht. Ten noordoosten van het huis ligt de rechthoekig ommuurde moestuin (thans gemeentekwekerij) waarvan de oudste ommuring uit de 18de eeuw dateert (zie verder complexonderdelen 3 en 4).

#### Waardering

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG is in cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig opzicht van algemeen belang

- als onderdeel van de buitenplaats De Paauw;
- vanwege de bijzondere combinatie van de aanleg in rijpe landschapsstijl van Zocher jr. en Petzold en de antieke tuin (Prinsessetuin) met gebouwde objecten in Pompeiaanse neoclassicistische stijl van Wentzel;
- de mate van gaafheid en herkenbaarheid van de hoofdstructuur en redelijk gave detaillering;
- de bijzondere ruimtelijke samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats;
- de beeldbepalende situering langs de Rijksstraatweg in Wassenaar en de duidelijk herkenbare samenhang met het tegenovergelegen landgoed Raaphorst.

#### Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

#### Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

#### Functie

Historische aanleg



## Monumentnummer\*: 530136

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	07 juni 2010
Kadaster deel/nr	82895/103

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wassenaar	Wassenaar	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wassenaar	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wassenaar	F			10761

### *Omschrijving\*\**

onderdeel 3

De PERGOLA, behorend bij de historische buitenplaats De Paauw, bevindt zich terzijde van het huis en sluit aan op de moestuin (thans kwekerij) met het wachthuisje. Hier bevond zich ook de orangerie. De pergola dateert uit 1852-1853 en is opgetrokken naar ontwerp van architect H.H.A. Wentzel (het gedeelte bij de parkeerplaats is in 1953 opnieuw opgetrokken). Opgemetseld in gele ijsselsteen (kruisverband) - pijlers met natuurstenen geprofileerde dekplaten en houten liggers. De pergola is dichtgezet met een ijzeren raster als hekwerk met ruitpatroon. Rechts van het toegangshek een cirkelsegment afgesloten door een klein wachthuisje. De gemetselde pergola wordt voortgezet tot de parkeerplaats aan de noordoostzijde van het gebouw en loopt in een hoek van negentig graden door tot de zijgevel.

Waardering PERGOLA van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch belang:

- vanwege de vormgeving;
- als herkenbaar stijlelement van het grotere geheel;
- als karakteristiek en typisch laat 19de-eeuws/vroeg 20ste-eeuws onderdeel;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Kastelen, landhuizen en parken	Tuin, park en plantsoen	Pergola

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 530137

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82895/111

Woonplaats\* Gemeente\* Provincie\*  
Wassenaar Wassenaar Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving  
Wassenaar

Kadastrale gemeente\* Sectie\* Kadastraal object\* Appartement aanduiding Grondperceel  
Wassenaar F 10825

### Omschrijving\*\*

#### onderdeel 4

De TUINMUUR, behorend bij de historische buitenplaats De Paauw, vormt de omheining van de kwekerij (oude moestuin) gesitueerd aan de noordzijde van het hoofdgebouw. De gemetselde tuinmuur, die de rechthoekige moestuin aan drie zijden begrenst, dateert uit verschillende perioden en wordt geleed door steunberen en bloktand- en zaagtandlijsten onder een ezelsrug. De muur werd in 1954 gerestaureerd. De korte noordmuur dateert uit de 18de eeuw (met inboetingen uit de 20ste eeuw), rode baksteen, steunberen aan noord-(dus buiten)zijde, deels afgesloten door rode Oud Hollandse pannen: op die gedeelten waar zich kassen bevonden zijn de pannen vanouds afwezig. De zuidkant van dit deel van de muur heeft aan het einde van de 20ste eeuw steunberen gekregen ter versteviging. Aansluitend aan de west- en oostzijde een muur uit de tweede helft 19de eeuw afgesloten door een muizentand. De muur wordt aan de bovenzijde afgesloten door recent aangebrachte, aan de bovenzijde afgeronde betonplaten. Ook deze muur wordt aan de buitenzijde door steunberen gestut. De oostmuur eindigt aan de noordoostzijde tegen de noordmuur terwijl deze laatste ca. twee meter in oostelijke richting doorloopt. Aan de andere (zuid-)zijde eindigt de oostmuur in een rechthoekige pijler onder hardstenen afdekplaat. Hier zwenkt de afscheiding van de moestuin halfcirkelvormig naar binnen (de moestuin in). Deze halve cirkel is opgebouwd uit een keermuur met rechte pijlers onder hardstenen afdekplaat ertussen. Tussen deze pijlers een ijzeren raster met patroon van vierkante ruiten als hekkwerk. Aan de zuidoosthoek van deze cirkel staat het wachthuisje De westelijke muur is identiek aan de oostelijke muur. In deze muur een klein onderkomen. Aan de zuidzijde gaat deze westmuur nog enkele traveeën om (in oostelijke richting) en wordt afgesloten door een rechthoekige pijler onder hardstenen afdekplaat. In het laatst genoemde stukje muur een ronde poortdoorgang. Restanten van koude broeibakken. Tevens bevinden zich hier nog diverse onderdelen van tuinornamenten, die grotendeels afkomstig zijn uit de Prinsesstetuin.

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Waardering

TUINMUUR is in cultuur- en architectuurhistorisch opzicht van algemeen belang:

- vanwege de doelmatige vormgeving;
- als karakteristiek en functioneel onderdeel;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats.

### *Hoofdcategorie*

Kastelen, landhuizen en parken

### *Subcategorie*

Tuin, park en plantsoen

### *Functie*

Tuinmuur



## Monumentnummer\*: 530138

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82895/89

Woonplaats\* Gemeente\* Provincie\*  
Wassenaar Wassenaar Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving  
Wassenaar

Kadastrale gemeente\* Sectie\* Kadastraal object\* Apartement aanduiding Grondperceel  
Wassenaar F 10761

### Omschrijving\*\*

onderdeel 5; reeds beschermd onder nummer 524639.

De TUINORNAMENTEN IN TOEGANGSLAAN NAAR PRINSESSETUIN, behorend bij de historische buitenplaats De Paauw. De entree van de toegangslaan (beukenlaan) naar de Prinsessetuin wordt gemarkeerd door twee massieve, cilindervormige gecanneleerde ZUILEN met aan de bovenzijde een sierrand met rozetten. Versneden afdekking. De zuilen dragen beelden met 'Strijd' als thema en zijn kopieën van twee van de vier beelden op de Schlossbrücke in Berlijn. Aan weerszijden van de laan staan zes zinken SIERVAZEN met oren en een manskop. Aan het einde van de laan staan twee SIERVAZEN op vierkante natuurstenen SOKKELS. De ornamenten dateren uit de tweede helft van de 19de eeuw.

### Waardering

De TUINORNAMENTEN IN TOEGANGSLAAN NAAR PRINSESSETUIN zijn in cultuur- en architectuurhistorisch opzicht van algemeen belang:

- vanwege de markering van de entree tot de Prinsessetuin;
- vanwege de zeldzaamheidswaarde gezien de vroege toepassing van het materiaalgebruik (zink);
- als karakteristiek en functioneel onderdeel;
- vanwege de ornamentele waarde;
- vanwege de historisch functionele-ruimtelijke en stilistische samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats.

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



*Hoofdcategorie*

Kastelen, landhuizen en parken

*Subcategorie*

Tuin, park en plantsoen

*Functie*





## Monumentnummer\*: 530139

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82895/93

Woonplaats\* Gemeente\* Provincie\*  
Wassenaar Wassenaar Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving  
Wassenaar

Kadastrale gemeente\* Sectie\* Kadastraal object\* Apartement aanduiding Grondperceel  
Wassenaar F 10761

### Omschrijving\*\*

onderdeel 6

BEELD, TEMPEL EN KEERMUUR MET TRAPPEN IN PRINSESSETUIN behorend bij de historische buitenplaats De Paauw. Gelegen ten zuiden van het hoofdgebouw is de door architect H.H.A. Wentzel in 1851 ontworpen bloementuin met recht padenverloop met middenas geïnspireerd op de antieke oudheid met tempel, godenbeelden, pergola's en stibadium. De meeste beelden zijn verwoest of beschadigd geraakt in de Tweede Wereldoorlog (onderdelen liggen ten dele opgeslagen op de kwekerij). Het stibadium staat thans op buitenplaats Het Laar te Ommen. (Monumentnummer 513545) De verdiepte tuin wordt door een lage gemetselde MUUR begrensd met twee GEMETSELDE TRAPPEN; bestrating in visgraatmotief. Aan het (oost-)einde van de middenlaan een op een verhoging staand TEMPELTJE in neoclassicistische stijl met vier Dorische zuilen en een frontonbekroning. In het tempeltje bevindt zich een zinken BEELD van de gevleugelde Nike. Het beeld stond oorspronkelijk in de toegangslaan naar de Prinsessetuin. Het beeld is geïnspireerd op Duitse voorbeelden (Berlijn en Potsdam). De ornamenten dateren uit de tweede helft van de 19de eeuw.

### Waardering

BEELD, TEMPEL, TUINORNAMENTEN EN KEERMUUR MET TRAPPEN IN PRINSESSETUIN zijn in cultuur- en architectuurhistorisch opzicht van algemeen belang

- vanwege het unieke ensemble van ontwerp, beplanting en inrichting;
- voor belang voor het oeuvre van de architect H.H.A. Wentzel;
- vanwege de stijl, vormgeving en typologie;

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



- vanwege de ornamentale waarde;

- als karakteristiek en zeldzaam onderdeel van de historische tuin- en parkaanleg.

*Hoofdcategorie*

Kastelen, landhuizen en parken

*Subcategorie*

Tuin, park en plantsoen

*Functie*

Tuin



## Monumentnummer\*: 530140

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82895/66

Woonplaats\* Gemeente\* Provincie\*  
Wassenaar Wassenaar Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving  
Wassenaar

Kadastrale gemeente\* Sectie\* Kadastraal object\* Appartement aanduiding Grondperceel  
Wassenaar F 4893

### Omschrijving\*\*

onderdeel 7

TUINORNAMENT EN VIER VAZEN, behorende bij de historische buitenplaats De Paauw. Het 19de-eeuwse marmeren ORNAMENT staat voor de voorgevel van het hoofdgebouw en bestaat uit een fontein in de vorm van een drinkbak (kuip met aan weerszijden twee met de koppen naar elkaar toe liggende leeuwen op rechthoekige sokkels. Het ensemble was een geschenk van Tsaar van Rusland Alexander II aan Prins Frederik. In 1925 werd het door de toenmalige eigenaar de heer Chabot aan de gemeente Wassenaar ten geschenke gegeven. Een oude tekening toont het leidingensysteem onder meer naar de drinkbak die als een fontein functioneerde. De VIER VAZEN (giet- en smeedijzer) staan opgesteld op het bordes voor het hoofdgebouw. Het zijn kelkvormige vazen met dubbel handvat met mascarons op de buik en met guirlandes en bloemranken op de hals. De vazen dateren uit de tweede helft van de 19de eeuw.

### Waardering

Het TUINORNAMENT en de VIER VAZEN zijn in cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig opzicht van algemeen belang:

- als onderdeel van de historische buitenplaats De Paauw
- als gaaf en representatief voorbeeld van een tuinornament en van vazen in de traditie van de Duitse formele tuinaanleg in de stijl van het neoclassicisme, geïnspireerd op Pompeïaanse voorbeelden
- vanwege de gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



- vanwege de functionele, stilistische en ruimtelijke samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats
- vanwege de beeldbepalende situering langs de Rijksstraatweg in Wassenaar
- als onderdeel van de landgoederenstrook van Wassenaar aan weerszijden van de Rijksstraatweg

*Hoofdcategorie*

Kastelen, landhuizen en parken

*Subcategorie*

Tuin, park en plantsoen

*Functie*

Tuinsieraad



## Monumentnummer\*: 530141

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	07 juni 2010
Kadaster deel/nr	82895/38

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wassenaar	Wassenaar	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Wassenaar	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wassenaar	F			11277

### *Omschrijving\*\**

onderdeel 8

PRIEEL met VERANDA behorend tot de historische buitenplaats De Paauw gebouwd in traditioneel-ambachtelijke stijl uit omstreeks 1918, waarschijnlijk in opdracht van de familie Kessler, de toenmalige eigenaar van De Paauw. Eénlaags witgeschilderd houten pandje op rechthoekige gemetselde basis onder plat dak. Aan de voorzijde een veranda gevormd door het overstek van het dak, ondersteund door houten pijlers. Bij wijze van kapiteel zijn de pijlers uitgevoerd met een dwars geplaatste bloembak, gesteund door schoren. Aan weerszijden van de toegang tot de veranda lage hekpijlers met vergelijkbare bloembakken. Tussen de pijlers een balustrade met rechthoekige openingen. Rechthoekige vensters en een dubbele glasdeur met spiegelboog en luiken.

### Waardering

Het PRIEEL met VERANDA is in architectuur- en tuinhistorisch opzicht van algemeen belang

- als gaaf en representatief voorbeeld van een tuinpaviljoen uit het tweede decennium van de 20ste eeuw, de tijd dat het huis door de familie Kessler werd bewoond;
- vanwege de vormgeving en typologie;
- als karakteristiek onderdeel;
- vanwege de ruimtelijke samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
-----------------------	---------------------	----------------

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



Kastelen, landhuizen en parken

Tuin, park en plantsoen

Priël



## Monumentnummer\*: 530142

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	07 juni 2010
Kadaster deel/nr	82895/50

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Wassenaar	Wassenaar	Zuid-Holland

Locatiennaam	Locatieomschrijving
Wassenaar	

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Wassenaar	F			11204

### Omschrijving\*\*

onderdeel 9

DIENSTWONING MET PERGOLA EN TOEGANGSHEK behorend bij de historische buitenplaats De Paauw staan aan de Rijksstraatweg. De woning en hek zijn omstreeks 1840 opgetrokken waarschijnlijk naar ontwerp van J.D. Zocher jr. en in ca. 1853 vermoedelijk aangepast door architect Wentzel. DIENSTWONING van één bouwlaag op rechthoekige plattegrond onder flauw hellend zadeldak met Hollandse pannen. De nokrichting van het dak is evenwijdig aan de Rijksstraatweg. Gepleisterde wit gesausde gevels met grijs geschilderde plint. Vierruits stolpramen onder half ronde tweeruits bovenlichten en zesruits dubbel deuren. De vensteropeningen worden geflankeerd door houten pilasters. Symmetrische voorgevel (zuid-oost) met entree in hoog opgaande middenpartij onder steekkap. Voor de eenvoudige deur onder afdak op gietijzeren kolommen een hardstenen stoep van drie treden. Tegen de rechter zijgevel (noordwest) een PERGOLA van in gele baksteen opgetrokken (oorspronkelijk dubbele rij) kolommen en houten liggers. Tussen de kolommen een spijlenhek als het toegangshek. In de geveltop een venster met half rond bovenlicht. Onder het dakoverstek een koperen luidklokje. Aansluitend aan de rechterzijde het TOEGANGSHEK naar De Paauw (sinds 1912 naar de Pauwhof) bestaande uit een dubbel spijlenhek en twee dubbele zijhekken. Aan weerszijden van het hek een hardstenen pijler op geprofileerd voetstuk, afgesloten door een kroonlijst met afdekplaat waarop kelkvormige vaas met knorren. Halverwege de pijler een dubbele kordonlijst waartussen een rozet. De zijhekken worden aan de buitenzijde door een lagere pijler beëindigd, eveneens op een geprofileerd voetstuk en afgesloten door kroonlijst met piramidevormige afdekplaat. In het veld onder de kroonlijst eveneens een rozet, op dezelfde hoogte als de twee centrale pijlers. De hekken bestaan aan de onderzijde uit een veld met ijzeren raster in vierkanten met erboven spijlen met pijlpunten.

Waardering

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



De (voormalige) DIENSTWONING MET PERGOLA EN TOEGANGSHEK zijn in cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig opzicht van algemeen belang:

- vanwege de oorspronkelijke functie als dienstwoning op de buitenplaats De Paauw
- als gaaf en representatief voorbeeld van het 19de-eeuwse neoclassicisme, toegeschreven aan Zocher jr., met de latere toevoeging van de pergola door Wentzel;
- vanwege de redelijke mate van gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering;
- vanwege de bijzondere functionele, stilistische en ruimtelijke samenhang met de overige complexonderdelen van de buitenplaats;
- vanwege de beeldbepalende situering langs de Rijksstraatweg in Wassenaar.

*Hoofdcategorie*

Kastelen, landhuizen en parken

*Subcategorie*

Bijgebouwen kastelen enz.

*Functie*

Bijgebouw





## Monumentnummer\*: 530143

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82895/17

Woonplaats\* Wassenaar  
Gemeente\* Wassenaar  
Provincie\* Zuid-Holland

Locatiennaam Wassenaar  
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente\* Wassenaar  
Sectie\* F  
Kadastraal object\*  
Appartement aanduiding  
Grondperceel 11277

### Omschrijving\*\*

onderdeel 10

Hoge SOKKEL met Mercuriusbeeld, behorend bij historische buitenplaats De Paauw. Achter het huis staat een gemetselde hoge SOKKEL in de vorm van een zuil op een vierkante grondslag. De sokkel is vermoedelijk een ontwerp van architect Wentzel uit de 19de eeuw en is geïnspireerd op voorbeelden uit Berlijn. De sokkel draagt een BEELD van MERCURIUS uit de tweede helft van de 19de eeuw, eveneens geïnspireerd op voorbeelden uit Berlijn

### Waardering

De SOKKEL MET BEELD van MERCURIUS is van algemeen belang

- vanwege de herinneringswaarde; cultuurhistorische waarde als onderdeel van de parkaanleg, die zich op oorspronkelijke plaats bevindt;
- als karakteristiek en decoratief onderdeel;
- vanwege de functionele en ruimtelijke samenhang met de overige onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken  
Subcategorie Tuin, park en plantsoen  
Functie

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 530144

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	07 juni 2010
Kadaster deel/nr	82895/28

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Wassenaar	Wassenaar	Zuid-Holland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Wassenaar	F			10183

### Omschrijving\*\*

#### onderdeel 11

KOEPEL ANNEX DIENSTWONING, behorend bij de historische buitenplaats De Paauw is gesitueerd aan de Rijksstraatweg. Aan de entree op de hoek van de Rijksstraatweg en Raadhuislaan staat een in oorsprong waarschijnlijk uit omstreeks 1800 daterende dienstwoning, die in 1859 naar ontwerp van architect H.H.A. Wentzel in neoclassicistische stijl is verbouwd. Aan het pand werden onder meer een terras en pergola toegevoegd. Het bakstenen pand met souterrain en bel-etage op rechthoekige plattegrond onder een flauw hellend zinken roevendak. heeft aan de voorzijde een koepelvormige uitbouw voorzien van afgesnoten hoeken. Aan de overige drie gevels een uitgebouwd souterrain en daarboven een terras met pergola van gemetselde kolommen en houten liggers. De gevels zijn boven een hardstenen plint opgetrokken in rode baksteen en worden ingedeeld met zesruits- en vierruits vensters en deuren onder strekken en rollagen. In de gevels sierankers en een beëindiging met houten fries en kroonlijst. De voorgevel (zuidoost) aan de Rijksstraatweg heeft een blind souterrain en onder de vensters van de bel-etage in maaswerk uitgevoerd siermetselwerk. Voor de rechter zijgevel (zuidwest) een gemetseld terras dat via een trap aan de achterzijde (noordwest) te bereiken is. Oorspronkelijk stond naast de trap een zinken beeld op sokkel, voorstellende St. Joris en de draak, die in 1918 is gestolen. De kapitelen van de kolommen aan weerszijden van de trap zijn uitgevoerd als mannenhoofd met vederkroon. De borstweringen tussen de kolommen gemetseld maaswerk als in de voorgevel. In de achtergevel (noordwest) zijn de kolommen van de pergola ter hoogte van het souterrain omgezet in pilasters. Het souterrain telt vijf traveeën met in de middelste vensteras een deur. De bel-etage telt drie traveeën met achtruits dubbele glasdeur in een geprofileerde houten lijst tussen twee vierruits vensters. De achtergevel wordt bekroond door een fronton. Bij de restauratie in 1972 is de zuidelijke zijgevel toegevoegd en is bij de andere vleugel het maaswerk verdwenen. Ook is het deel van de pergola met trap en hermenkapitelen, die aan de noordzijde zat, verplaatst naar de westzijde.

### Waardering

De KOEPEL ANNEX DIENSTWONING is in cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig opzicht van algemeen belang:

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



- als oorspronkelijke koepel/dienstwoning van de buitenplaats De Paauw
- als gaaf en representatief voorbeeld van het 19de-eeuwse Duitse neoclassicisme, exemplarisch voor het bouwkundige oeuvre van de architect H.H.A. Wentzel;
- vanwege de redelijke mate van gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering;
- vanwege de bijzondere functionele, stilistische en ruimtelijke samenhang met de overige complexonderdelen van de buitenplaats;
- vanwege de beeldbepalende situering langs de Rijksstraatweg in Wassenaar.

*Hoofdcategorie*

Woningen en woningbouwcomplexen

*Subcategorie*

Dienstwoning(K)

*Functie*



## Monumentnummer\*: 530145

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82896/13

Woonplaats\* Wassenaar  
Gemeente\* Wassenaar  
Provincie\* Zuid-Holland

Locatiennaam Wassenaar  
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente\* Wassenaar  
Sectie\* F  
Kadastraal object\*  
Appartement aanduiding  
Grondperceel 4893

### Omschrijving\*\*

onderdeel 12

GRENSPAAL behorende bij de historische buitenplaats De Paauw. Aan de NO-zijde van het huis een hardstenen achthoekige grenspaal van ca. 50 cm hoog met een bolvormige bekroning. Aan een zijde is de letter R (Raaphorst) uitgehakt aan de andere zijde een P (Paauw). De paal dateert vermoedelijk uit de 18de eeuw.

\t

### Waardering

De GRENSPAAL is van algemeen cultuurhistorisch belang:

- als karakteristiek en functioneel element;
- vanwege de zeldzaamheidswaarde;
- vanwege de ensemblewaarde door de ruimtelijke en functionele samenhang met de buitenplaats.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken  
Subcategorie Bijgebouwen kastelen enz.  
Functie Bijgebouw

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 530146

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82896/25

Woonplaats\* Wassenaar  
Gemeente\* Wassenaar  
Provincie\* Zuid-Holland

Locatiennaam Wassenaar  
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Wassenaar	F			10016
Wassenaar	F			586
Wassenaar	F			11277

### Omschrijving\*\*

onderdeel 13

TWEE BRUGGEN behorende bij de historische buitenplaats De Paauw. Twee eenvoudige platte bruggen van cementrustiek uit het midden van de 19de eeuw, gesitueerd in het parkgedeelte ten westen van het huis. De bruggen bestaan uit een betonnen plankier met aan weerszijden een houten balk in cementrustiek.

### Waardering

De TWEE BRUGGEN behorende bij de historische buitenplaats De Paauw zijn van algemeen belang

- vanwege de ornamentele en ensemblewaarde;
- vanwege de sobere vormgeving;
- vanwege de ouderdom.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken  
Subcategorie Tuin, park en plantsoen  
Functie

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 531223

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82917/144

Woonplaats\* Wassenaar  
Gemeente\* Wassenaar  
Provincie\* Zuid-Holland

Kadastrale gemeente\* Wassenaar  
Sectie\* F  
Kadastraal object\*  
Appartement aanduiding  
Grondperceel 11334

### Omschrijving\*\*

onderdeel 14

SCHUUR behorende bij de historische buitenplaats De Paauw. Een op rechthoekige in grauwe baksteen opgetrokken eenlaags gebouwtje onder met gesmoorde verbeterde Hollandse pannen gedekt zadeldak. Windveren met makelaar in hout: schoorsteen. Kopgevel heeft in het midden een opgeklampte deur met daarboven een rondbogig hijsluik. Tevens opgeklampte deur in de zijgevel. Het is een hooischuur geweest uit het begin van de 20ste eeuw, oorspronkelijk staande aan de rand van een open parkweide en gebruikt door het daar grazende vee.

### Waardering

De SCHUUR is van algemeen cultuurhistorisch belang:

- als karakteristiek en functioneel element;
- vanwege de gaafheid;
- vanwege de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken  
Subcategorie Bijgebouwen kastelen enz.  
Functie Schuur(L)

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



## Monumentnummer\*: 531224

Status rijksmonument  
Inschrijving register\* 07 juni 2010  
Kadaster deel/nr 82917/147

Woonplaats\* Gemeente\* Provincie\*  
Wassenaar Wassenaar Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving  
Wassenaar

Kadastrale gemeente\* Sectie\* Kadastraal object\* Apartement aanduiding Grondperceel  
Wassenaar F 10761

### Omschrijving\*\*

onderdeel 15

BRUG behorend bij historische buitenplaats De Paauw is gelegen aan de rand van het park. De in grauwe baksteen gemetselde brug dateert uit het begin van de 20ste eeuw, is licht getoogd.

### Waardering

De BRUG is van algemeen belang

- vanwege de ornamentele en ensemblewaarde;
- vanwege de sobere vormgeving;
- vanwege de ouderdom.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie  
Kastelen, landhuizen en parken Tuin, park en plantsoen Brug(L)

\* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

\*\* Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument